

VÉGES VILÁG — VÉGES ERŐFORRÁSOK

Van-e analógia a XIX. századi európai helyzet és a mai világhelyzet között? Van-e jogunk-okunk abban reménykedni, hogy a múlt századi európai tapasztalat *végső soron* világszinten is érezteti majd hatását? Válasz helyett elég, ha végiggondoljuk azokat a körülményeket, amelyek között a népesedési korszakváltás a XIX. századi Nyugat-Európában lezajlott:

1. A gyarmatbirodalmak határait mindenfelé kiterjesztették; 2. fokozatosan benépe-

sültek az Egyesült Államok, Ausztrália, Új-Zéland, Kanada és Dél-Amerika hatalmas lakatlan területei; 3. megnyíltak a közel- és távol-keleti piacok; 4. Dél-Amerika egyre jelentősebb szerephez jutott az óvilág nyersanyagokkal, hússal, gabonaneműekkel való ellátásában; 5. feltárták a dél-afrikai arany- és gyémántbányákat. S talán mindezek előtt és fölött kedvező irányba terelte az akkori gazdasági-népesedési fejlődést a „békebeli”-nek nevezett, szilárd alapokon nyugvó gazdasági helyzet, az aranyvaluta, a folytonosság, a biztonság és az állandóság érzése, a száz éven át tartó politikai stabilitás.

Mindez azonban ma már visszavonhatatlanul a múlté. Neumann János évtizedekkel ezelőtti elhangzott intő szavai ellenben — „egy véges erőforrásokkal rendelkező világban semmiféle exponenciális növekedés nem tarthat örökké!” — aktuálisabbak ma, mint valaha. Egyformán áll ez az intés mind a nyersanyagok ma ismert készleteire, az energiahordozók tartalékaira és az energiatermelés ismert módszereire, mind a létfenntartási eszközök (elsősorban az alapélelmiszerek) termelésére, mind pedig a népesség gyarapodására.

Bármi legyen is valakinek a véleménye az egykori gyarmattartó hatalmak felelősségéről (ami kétségtelenül nagy), a fejlődő világban jelenleg is folyó neokolonialista aknamunkáról (melynek számos jelét láthatjuk), a két világ közti társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek felszámolásáról és az

új világrend megteremtéséről (ami fölötte kívánatos volna), s végül, ám korántsem utolsósorban, a nemzeti szuverenitás tiszteletben tartásáról (ami az alapvető nemzeti jogok egyike) — egy dologban aligha lehet vita: abban, hogy a társadalmi, gazdasági, kulturális körülmények sokfélesége ellenére a fejlődő országok népeinek nyakló nélküli továbbgyarapodása csak a jelenleginél is áldatlanabb társadalmi-gazdasági állapotokat teremthet, és így ennek az érdekelt népek mielőbb korlátot kell hogy szabjanak.

Malthus egy helyütt ezt írja: „A bajok akkor kezdődnek, amikor a népgyarapodás erősen halad az élelmiszerek korlátai felé.” Vagyis amikor az élelmiszer-termelés nem tud többé lépést tartani a sokasodással. Bekövetkezett-e máris ez a helyzet?

A legutóbbi világstatisztikák — a maguk szokásos szakmai nagyvonalúságával — határozottan megnyugtatók: nem, nem érkezett még el a nagy világválság napja. A nemrég zárult nyolcadik évtizedben (1970/1979) a világ élelmiszer-termelése 24, az energia-hordozóké (kőszén-egyenértékben) 27, az ipari termelésé 51 százalékkal nőtt, ezzel szemben az emberek számának gyarapodása nem haladta meg a 17 százalékot.²⁵ Miért romlott hát akkor mégis — még hozzá szemmel láthatóan — a világ gazdasági, élelmezési, munkaerő-foglalkoztatási helyzete, miért fordult borúsra, sőt viharosra a biztonsági és politikai „időjárás”? Miért fokozódott annyi felé a nyomorúság, az éhezés, miért jelen-

tették a tavaly 17 millió gyermek és felnőtt éhhalálát?

A számos *miértre* a válasz kézenfekvő: egyszerűen azért, mert a termelés bővülésére *nem ott* került sor, ahol a többlet elsősorban szükség van; ott ellenben, ahol a lakosság továbbra is mértani haladvány arányában gyarapszik, a megélhetési eszközök termelése nem nő elég gyorsan, sőt egyes helyeken éppenséggel visszaesés tapasztalható; ugyanakkor nincs pénz (vagyis másutt keresletnek örvendő és megfelelően értékelt csereáru) a fejlettebb országokban termő gabona vagy rizs behozatalára, de még a saját mezőgazdaság jobb üzemeltetéséhez szükséges kőolajtermékek megvásárlására sem. Ezt úgy is mondhatnók, hogy a tehetetlenségi erő hatására a gazdagok a múlt évtizedben viszonylag még gazdagabbak, a szegények még szegényebbek lettek.

Ez a válasz természetesen aligha elégítheti ki azokat, akik a *miért* mögött feszülő *mi a teendő?*-vel is törődnek. Ez a *mi a teendő?* pedig szükségszerűen elvezet a Római Klub számítógépes rendszer elemzésen alapuló különféle forgatókönyveihez.